

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 Oslo

Dato: 12.04.2013
Vår ref.: 13-105
Deres ref.: 13/42 KSJ

NOU 2013: 3 Pensjonslovene og folketrygdreformen III

Finans Norge viser til Finansdepartementets brev 11.01.2013 om høring av forslag til overgangsregler i NOU 2013:3. Finans Norge kan ikke gi sin støtte til forslaget uten at det gjøres endringer og tilpasninger i lovforslaget som redegjort for nedenfor i avsnitt 1 og 6.

1. Innledning

Tjenestepensjonsordningene i privat sektor utgjør en viktig del av det norske pensjonssystemet, men flere store utfordringer truer bærekraften for ytelsesbaserte tjenestepensjonsordninger.

- Flere av oss lever lenger. Dette betyr pensjonsutbetalinger over flere år enn tidligere antatt, og betydelig økte forpliktelser for livsselskapene.
- Rentenivået er lavt, og det er krevende å oppnå den avkastning som årlig skal tilføres kontraktene for å dekke finansiering av økt levealder i tillegg til garantert avkastning.
- Samtidig skal det innføres et nytt solvenskapitalregime, Solvens II, som vil gi uforholdsmessig høye solvenskapitalkrav for fripoliser og foretakspensjonsordninger under Solvens II.

Dette har ført til stans i flyttemarkedet for fripoliser og foretakspensjonsordninger. Det er i samfunnets interesse at det etableres robuste løsninger for disse utfordringene, og at man samtidig søker å legge til rette for et fungerende flyttemarked og god konkurranse i pensjonsmarkedet. Det er også viktig at arbeidstakernes garanterte pensjonsytelser opprettholdes, i tråd med grunnlovsvernet, samt at bedriftenes kostnadsansvar for opptjente rettigheter ikke øker.

Lovforslaget i NOU 2013:3 gir ingen helhetlig løsning på disse utfordringene, men det er etablert et rammeverk som er et godt utgangspunkt. For å sikre et fremtidig bærekraftig pensjonssystem og god forvaltning av pensjonsmidlene mener Finans Norge at det må gjøres følgende tilpasninger innen rammen av lovforslaget:

- Regelverket må åpne for robuste opptrappingsplaner for langt liv (10-15 år), som også omfatter løpende pensjoner. Robusthet avhenger av at flytteregler ikke pålegger selskapene full oppreservering for økt levealder allerede på flyttetidspunktet, dersom selskapet er i en oppreserveringsperiode.
- Gode og fleksible bufferkapitalløsninger i oppsettelses- og utbetalingsperioden, kombinert med betinget bruk av egenkapital i de tilfeller hvor avkastningen ikke er tilstrekkelig.
- Den garanterte alderspensjonsytelsen kan ikke skrives som følge av avkastnings-overskudd. Dette ville øke selskapenes forpliktelser, og dermed de hovedutfordringer som vi har pekt på. Avkastningsoverskudd gir økt alderspensjon i utbetalingsperioden i form av et årlig beregnet tillegg til garantert ytelse.
- Det må etableres en helhetlig modell for fripoliser hvor dagens overskuddsdeling opphører. Regelverket må åpne for at selskapene kan prise reell risiko for opptjente rettigheter, og kostnader dekkes av avkastning på pensjonsbeholdningen. Disse prinsippene må også gjelde for pensjonsbevis for oppsatte rettigheter som følge av avvikling av ytelsesbasert tjenstepensjon eller fratreden.

Disse forholdene er avgjørende å få på plass for at Finans Norge kan støtte lovforslaget i NOU 2013:3. Det redegjøres for foreslåtte endringer i detalj nedenfor, jf. avsnitt 6.

Silver Livsforsikring deler ikke Finans Norge og næringens syn på at dagens regler om overskuddsdeling skal opphøre.

2. Kompleksitet

Forslaget til nytt produktregelverk innebærer at dagens ytelsesbaserte pensjonssystem avvikles. Banklovkommisjonen foreslår et alternativ til dagens system med fripolise-utstedelse ved avvikling, gjennom mulighet til å videreføre opptjente garanterte rettigheter i nytt tjenstepensjonsprodukt. Dette reiser kompliserte spørsmål, og innebærer at regelverksbildet blir svært komplekst.

Det er en risiko for at forbrukernes vern og rettigheter vil svekkes av et regelverk som er vanskelig forståelig. Kompleksitet vil også kunne påvirke bedriftenes mulighet til å gjøre velbegrunnede valg av pensjonsordning. Regelverk som øker kompleksiteten i produktene vil dessuten kunne føre til økte kostnader.

Finans Norge støtter at det åpnes for en videreføring av eksisterende foretakspensjonsordninger til nytt tjenstepensjonsregelverk, samt at det etableres et nytt produktregelverk for dagens fripoliser. For at overgangsreglene skal være formålstjenlige og forsvare denne økte kompleksiteten, må de imidlertid medføre at ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger og fripoliser blir mer bærekraftige. Et sentralt formål med disse lovendringene må derfor være reduserte kapitalkrav under Solvens II og en bedre og mer langsiktig forvaltning av kundenes midler. I motsatt fall kan vi ikke se at noen av partene vil være tjent med de lovendringene som foreslås.

3. Solvens II

Innføring av Solvens II vil medføre uforholdsmessig høye kapitalkrav for dagens fripoliser og foretakspensjonsordninger. Disse kontraktene er inngått under dagens solvensregelverk. Fripoliser blir særlig kapitalkrevende. Eksisterende fripoliser utgjør i forsikringsforpliktelse 165,7 mrd kroner pr 31.12.2012. Forsikringsforpliktelser for aktive ytelsesbaserte ordninger utgjør 153,8 mrd. kroner. En betydelig andel av disse kontraktene vil også kunne bli fripoliser og/eller pensjonsbevis i nær fremtid. Dette røkkes ved bærekraften for dagens fripoliser og foretakspensjonsordninger.

Finanstilsynet har uttalt at Solvens II ikke kommer før tidligst i 2015, og at det kan bli ytterligere utsettelse. Alle berørte parter vil imidlertid være tjent med at man allerede nå gjør nødvendige tilpasninger i produkt- og virksomhetsreglene for tjenstepensjon, slik at man unngår hyppige endringer i et allerede komplekst regelverk. Finansmarkedene har en klar forventning om at Solvens II kommer, og det gjennomføres for tiden store strukturelle og kostnadseffektiviserende tiltak i livnæringen som ledd i tilpasning til Solvens II. Derfor er det nødvendig at disse tilpasningene kommer på plass samtidig med at overgangsreglene trer i kraft.

I påvente av denne regelverksutviklingen i EU er det også viktig at Finansdepartementet på nåværende tidspunkt ikke utelukker muligheten til for å kunne forvalte fripoliserrettigheter etter gjeldende kapitalkrav (Solvens I), som er det solvensregime eksisterende pensjonsrettigheter er tilpasset. Vi viser i den anledning til særmerknad i NOU 2013:3 pkt 13.5 fra finansnæringens representanter samt til vedlegg II om bruk av tjenstepensjonsdirektivet.

4. Robust håndtering av økt levealder

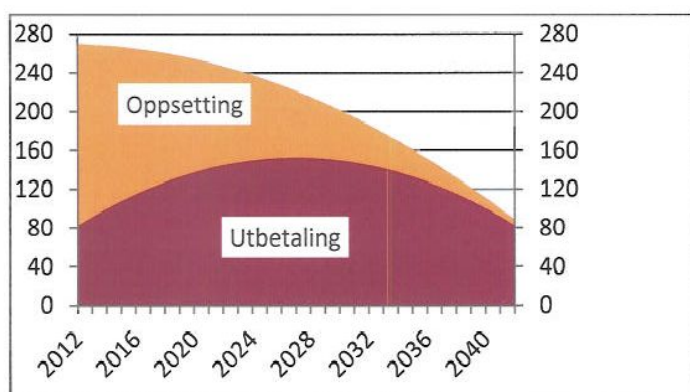
Forventet levealder har økt betydelig i de senere år. Staten har innført levealdersjustering av alderspensjon i folketrygden og i offentlig tjenstepensjon, og den enkelte bærer selv kostnaden for økt levealder ved å stå lenger i arbeid eller gjennom redusert pensjon.

I private foretakspensjonsordninger, hvor det meste av pensjonskapitalen er samlet, bærer pensjonsinnretningen risikoen for økt levealder. Den enkelte arbeidstaker får mer utbetalt i alderspensjon (på grunn av utbetalinger over flere år enn forventet) uten at dette innebærer økte premieinnbetalinger for bedriften.

Økt levealder innebærer et stort oppreserveringsbehov i kollektiv tjenstepensjon i privat og offentlig sektor. Selskapene har ikke tjent penger på å ha det som nå viser seg å være for lave avsetninger. Derimot ville et sterkere dødelighetsgrunnlag på et tidligere stadium gitt høyere premier for bedriftene. Selskapene har i de siste år gjort betydelige avsetninger gjennom tilbakeholdt overskudd og gjennom bruk av egenkapital (ved å avstå fra fortjeneste på kontrakter med overskuddsdeling).

Banklovkommisjon har enstemmig foreslått at Finansdepartementet kan fastsette forskriftsregler om opptrappingsplaner for opptjente rettigheter, jf. lovutkastet § 7-8 fjerde ledd. Finans Norge støtter dette forslaget. Forskriftsregler vil kunne sikre forutsigbarhet og like konkurransevilkår. Etter dagens regler kan Finanstilsynet fastsette opptrappingsplaner, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-25. Finans Norge legger til grunn at oppreserveringsperioden i all hovedsak vil gjelde etter innføring av nytt regelverk, og opptrappingsplaner bør derfor fastsettes etter nytt regelverk.

Finans Norge foreslår en modell til opptrappingsplaner i vårt notat til Finansdepartementet av 22.02.2013. Robust håndtering av økt levealder forutsetter 10 til 15 års oppreserveringsperiode. Hoveddelen av forsikringsforpliktelsene i dagens foretakspensjonsordninger og fripoliser vil i løpet av få år være pensjoner under utbetaling. Dette er søkt illustrert i figuren nedenfor. Dette tilsier et klart behov for at opptrappingsplaner også kan omfatte pensjoner under utbetaling.

I figuren vises en fremskrivning av utviklingen i størrelsen på kapitalen (premiereserver) i dagens foretakspensjonsordninger (både aktive og fripoliser) i norske livsforsikringsselskaper, som vil være under utbetaling (målt i mrd. kr). Det er antatt en utbetaling ved 67 år, ingen nye premier og ingen

avgang/konvertering til investeringsvalg. Per 2012 er om lag 30 pst av samlede premiereserver knyttet til pensjoner under utbetaling. Om noen år vil andelen pensjoner under utbetaling øke til om lag 50 pst.

I oppreserveringsperioden foreslår vi at selskapene skal gjøre årlige avsetninger som sikrer en lineær oppreservering for økt levealder. Den årlige avkastning må være tilstrekkelig for å dekke både kontraktens grunnlagsrente og vedkommende års avsetninger til å finansiere økt levealder. Solvens II vil også kreve at selskapene gjør tilstrekkelige avsetninger. Finans Norges forslag innebærer at eventuelt egenkapitalbidrag i perioden er midlertidig. Ved utløpet av opptrappingsplanen tilføres eventuelt egenkapitalbidrag med endelig virkning.

Finans Norges forslag innebærer at den garanterte pensjonsytelsen er sikret løpende, og hvor bedriften ikke får økt kostnadsansvar for økt levealder. Samtidig reduseres risikoen for unødig svekkelse av selskapenes solvensposisjon frem mot Solvens II.

Vi har også foreslått regler for flytting som innebærer at kontrakten minst skal tilføres de avsetninger som iht. opptrappingsplanen skal være avsatt på flyttetidspunktet for å finansiere økt levealder. Det er avgjørende for et bærekraftig privat tjenestepensjonssystem at selskapene ikke pålegges å oppreservere kontrakten fullt ut ved flytting, slik dagens flytteregler krever. I lys av det betydelige oppreserveringsbehovet for disse kontraktene ville medføre stor risiko for arbitrasjedrevet flytting.

Det er forutsatt at lovreglene som er foreslått i NOU 2012:13 og 2013:3 skal tre i kraft 01.01.2014, samtidig med innføringen av nytt dødelighetsgrunnlag. Skulle lovbehandlingen bli utsatt, er det viktig at opptrappingsplaner likevel fastsettes i tråd med overgangsreglene. Finans Norges støtte til overgangsreglene er som nevnt betinget av at det fastsettes robuste opptrappingsplaner.

5. Avsetningskrav og bufferkapital

Avsetningskrav

Årlige avsetninger

I utredningen har Banklovkommisjonen gjort en grundig vurdering av grunnlovsvernet, og konkluderer med at grunnlovsvernet innebærer at opptjent garantert ytelse skal være sikret ved pensjoneringstidspunktet. Utredningen bygger i tråd med dette på mange områder rundt et prinsipp om sluttverdigaranti, som innebærer at ytelsen skal være sikret med en tilstrekkelig avsetning på uttakstidspunktet. Etter Banklovkommisjonens vurdering har ikke forsikrede en grunnlovbeskyttet rett til at opptjent ytelse forvaltes i tråd med dagens avsetningskrav. Avsetningskrav er et offentligrettslig virkemiddel, som skal sikre at pensjonsinnretningene har tilstrekkelig kapital til å finansiere løpende og fremtidige forpliktelser.

I lovutkastet § 7-8 tredje ledd foreslås det likevel at det skal gjøres avsetninger i tråd med kapitalverdien av forpliktelsen i henhold til beregningsgrunnlaget til enhver tid, i tråd med dagens virksomhetsregler. Som kjent er dagens krav om årlige avsetninger på kontraktsnivå lite tilpasset Solvens II.

Finans Norge har foreslått en modell som både ivaretar kravet om årlige avsetninger og grunnlovsvernet for opptjente rettigheter, jf. vårt notat 22.02.2013. Det som skiller denne modellen fra lovutkastet er at avsetninger skal gjøres på selskapsnivå. Dette innebærer at egenkapital kan tilføres midlertidig, i år med utilstrekkelig avkastning. Dette gir en hensiktsmessig bufferkapitalløsning. Det vises til avsnitt 6 nedenfor.

Nullgaranti

Lovutkastet § 7-8 annet ledd henviser til lovutkastet § 5-1 annet ledd, som fastsetter at det skal gjelde en nullgaranti for pensjonsbeholdningen. I alminnelige motiver synes det som om denne henvisningen til nullgarantien kun er ment å stadfeste det som allerede følger av grunnlovsvernet, nemlig at garantert pensjonsytelse ikke kan reduseres, jf. NOU 2013:3 pkt 10.1.4:

"Banklovkommisjonen er kommet til at det i lovutkastet § 7-8 annet ledd bør henvises til nullgarantien for å markere at senere negativt avkastningsresultat ikke reduserer retten til opptjent pensjon."

Av spesialmerknaden til § 7-8 annet ledd (trykket versjon av NOU 2013:3) følger det derimot at nullgarantien skal gjelde pensjonsbeholdningen på overgangstidspunktet, slik at overført premiereserve og tilleggsavsetninger ikke kan reduseres. Finans Norge mener at et krav om nullgaranti er overflødig i lys av kravet om at selskapet skal ha tilstrekkelige avsetninger til enhver tid.

Bufferkapital

Tilleggsavsetninger

Etter lovutkastet § 7-8 annet ledd skal (en forholdsmessig andel av) kontraktens tilleggsavsetninger inngå i pensjonsbeholdningen, og vil dermed kunne bidra til opppreservering for økt levealder. Finans Norge støtter dette forslaget, og mener dette er viktig for robuste overgangsregler. For forsikrede vil dette bidra til raskere opppreservering og at man dermed raskere kan få et flyttemarked. Samtidig er det avgjørende at det også foreslås nye bufferkapitalløsninger som er tilpasset overgangsreglene og Solvens II.

Nye bufferkapitalløsninger

I NOU 2013:3 foreslås det ikke regler om oppbygging av ny bufferkapital. Lovutkastet § 7-8 femte ledd fastsetter at oppnådd avkastning i utbetalingsperioden utover garantert avkastning (som årlig skal tilføres kontrakten) kan benyttes til oppservering, og deretter til regulering av årlig pensjon etter utkast til ny tjenstepensjonslov § 4-20. Vi legger til grunn at oppregulering etter § 4-20 innebærer endelig oppskrivning av ytelsen, og at det ikke er adgang til å bygge bufferkapital av overskudd for å dekke eventuell manglende avkastning i senere år. Denne løsningen gir altså betydelig fleksibilitet, men innebærer ikke en adgang til å bygge bufferkapital. Som figuren i avsnitt 4 over viser, vil en betydelig del av reservene knyttet til garanterte ytelser i løpet av kort tid gjelde pensjoner under utbetaling. Det er derfor avgjørende at vi får et regelverk som legger til rette for videreføring og bygging av bufferkapital også i utbetalingsperioden.

Finans Norge mener at bufferkapital vil gi kunder og forsikrede bedre sikkerhet for opptjent pensjon og bedre forvaltning av pensjonsmidlene. Bufferkapitalløsninger vil være avgjørende for å sikre bærekraft i dagens pensjonssystem.

Opptjente garanterte rettigheter har en gjennomsnittlig grunnlagsrente på om lag 3,5 pst. Eldre opptjening har høyere grunnlagsrente, mens opptjening fra nyere tid har lavere grunnlagsrente. Garantert avkastning er krevende å oppnå i et lavrenteregime, og kombinasjonen av høy renterisiko og langsiktige forpliktelser gir høye kapitalkrav under Solvens II. Det er derfor svært viktig at avkastningsoverskudd ikke benyttes til å skrive opp den garanterte ytelsen, slik at omfanget av forpliktelser med garantert avkastning økes ytterligere.

Finans Norge foreslår i lys av dette at avkastningsoverskudd i oppsettelsesperioden ikke fører til en økt garantert forpliktelse, men at dette overskuddet danner grunnlag for en årlig beregnet tilleggspensjon i utbetalingsperioden.

6. Nødvendige tilpasninger

Fripoliser utgjør i dag om lag halvparten av de opptjente rettigheter, målt i andel premiereserve. Gjennom avvikling av ytelsesbaserte tjenstepensjonsprodukter vil en stor andel av kapitalen som ligger i foretakspensjonsordningene enten bli konvertert til fripoliser eller overført til nytt tjenstepensjonsprodukt og bli forvaltet som en oppsatt rettighet. Finans Norge mener det er nødvendig å etablere et helhetlig produktregelverk for dagens fripolisebestand, nye fripoliser og oppsatte rettigheter som skal forvaltes innenfor samme kontrakt som ny tjenstepensjon. Både selskapene og kundene er tjent med et helhetlig regelverk for disse rettighetene som i størst mulig utstrekning er likt. Et slikt regelverk kan også gjelde for pensjoner under utbetaling så langt det passer. En helhetlig løsning for disse rettighetene må også omfatte kontraktens risikodekninger.

Finans Norge viser til vårt notat av 25.02 2013 med forslag til robuste opptrappingsplaner og bufferkapitalløsninger, som er omtalt over. Nedenfor har vi listet opp tilpasninger som er nødvendige for at dagens opptjente rettigheter blir best mulig håndterbare under Solvens II. Tiltakene er innenfor rammene av NOU 2013:3.

1. Finans Norge mener at alle kontraktsspesifikke avsetninger bør inngå i pensjonsbeholdningen: Premiereserve, administrasjonsreserve, tilleggsavsetninger og øvrige kontraktsspesifikke avsetninger.
  - *Banklovkommisjonen har foreslått at tilleggsavsetninger skal inngå i pensjonsbeholdningen. Hvorvidt forslaget innebærer at administrasjonsreserve skal inngå er noe mer uklart. Finans Norge mener at disse bør inngå. På denne måten kan man legge til rette for en løpende prising av fripoliser og pensjonsbevis. Se også punkt 8 nedenfor.*
  - *Ved at disse avsetningene går inn i pensjonsbeholdningen unngår man unødig kompleksitet ved at slike avsetninger må omfattes av separat avtale.*
- 2 Hensynet til å unngå kompleksitet tilsier også at premiereserve for andre risikodekninger inngår i pensjonsbeholdningen, og underlegges samme kostnadsregime. Pensjonsbeholdningen tilføres årlig avkastning og beregnet dødelighetsarv.
  - *Det er uklart om Banklovkommisjonen har ment at kontrakten skal tilføres faktisk dødelighetsarv i oppsettelsesfasen. Dette vil i tilfelle stride med det beregningsgrunnlag som gjelder for kontraktene.*
  - *Endring fra beregnet til faktisk dødelighetsarv for garanterte ytelser medfører unødig økt kompleksitet, og reduserer ikke pensjonsinnretningenes risiko eller kapitalbinding.*
- 3 Fleksibel bufferkapital (gjelder også for opptrappingsplaner)
  - *Pensjonsinnretningen gjør årlige avsetninger i tråd med beregningsgrunnlaget. Avkastningsoverskudd utover avsetningskravet for den garanterte ytelsen gir en fleksibel bufferkapital. Negativt avkastningsresultat som ikke dekkes av bufferkapitalen dekkes ved midlertidig tilførsel av egenkapital. Eventuelt avkastningsoverskudd på uttakstidspunktet (utover hva som er nødvendig for å sikre den garanterte ytelse) videreføres som en fleksibel bufferkapital i utbetalingsperioden.*
  - *Kunden gis rett til å få utbetalt avkastningsoverskudd i utbetalingsperioden som et årlig tillegg til den garanterte alderspensjon (denne tilleggspensjonen er ikke en garantert ytelse). Årlig tilleggspensjon beregnes ved at samlet bufferkapital deles på forventet gjenstående levetid i vedkommende år.*
  - *Garanterte ytelser har en gjennomsnittlig avkastningsgaranti på om lag 3,5 pst, som også gjelder i utbetalingsperioden.*
  - *Avkastningsoverskudd kan ikke brukes til å skrive opp garantert alderspensjonsytelse. I så fall øker man selskapenes omfang av rentegarantiforpliktelser, og dermed de hovedutfordringer*

som vi har pekt på innledningsvis. Lovutkastet § 7-8 første ledd synes å forutsette at avkastningsoverskudd skal øke forpliktelsen. Denne bestemmelsen må i tilfelle endres.

- 4 Opptappingsplaner på 10-15 år. Også løpende alderspensjon omfattes av opptappingsplaner.
    - *Ved flytting har kunden rett til å få med seg sin pensjonsbeholdning og minst de avsetninger som etter opptappingsplanen skulle vært avsatt på flyttetidspunktet for å finansiere økt levealder.*
  - 5 Flytting og/eller konvertering til investeringsvalg skjer basert på verdien av pensjonsbeholdning med fradrag for eventuell lånt egenkapital. Mottakende selskap må tilføre egenkapital midlertidig for at pensjonsbeholdningen skal tilsvare avsetningskravet og kan senere hente tilbake "lånt egenkapital" hvis pensjonsbeholdningen senere overstiger avsetningskravet. På denne måten vil den midlertidige egenkapitalen kunne gjenvinnes også for mottakende selskap.
    - *Over- eller underverdier i anleggsporteføljen må regnes med når flytteverdien skal kalkuleres.*
  - 6 En tidsubegrenset rett etter lovutkastet § 7-8 sjette ledd til å kreve utstedt pensjonsbevis for pålydende premiereserve og en forholdsmessig andel tilleggsavsetninger.
    - *Medlemmer som ønsker pensjonsbevis og eventuelt også investeringsvalg for pensjonsbevis bør når som helst kunne velge dette. Dette vil også bidra til å lempe kapitalkravene under Solvens II.*
  - 7 Finans Norge foreslår at overskuddsdeling på fripoliser skal opphøre. Dette synes også å være i tråd med utredningen. Administrasjonsreserve inngår i pensjonsbeholdningen, jf. pkt 1.
    - *Vederlag for administrasjon, kapital og biometrisk risiko dekkes direkte av pensjonsbeholdningen (etter pristariffer som er godkjente av Finanstilsynet).*
- Silver Livsforsikring deler ikke Finans Norge og næringens syn på at dagens regler om overskuddsdeling skal opphøre.
- 8 Risikoresultat for eier regning og risiko, på samme måte som dagens administrasjonsresultat. Dette er en naturlig følge av at overskuddsdeling for fripoliser er foreslått å opphøre.

Etter Finans Norges vurdering vil overgangsregler som ivaretar samtlige ovennevnte punkter innebære at forpliktelser etter dagens ordninger kan håndteres bedre under Solvens II samtidig som garanterte rettigheter sikres.

7. Andre forhold

A Kostnader for opptjente rettigheter

Finans Norge mener at reglene bør sikre at bedriften beholder kostnadsansvaret som i dag, både ved omdanning av eksisterende foretakspensjonsordninger og når en arbeidstaker fratrer. Dette synes ikke å være ivaretatt for arbeidsgivere som velger overgang til grunnmodell, og deretter avviker ordningen. Etter utkastet til lovregler om grunnmodell skal det ikke avsettes administrasjonsreserve for grunnmodell, verken ved fratreden eller avvikling. Arbeidsgivere vil dermed ha incentiv til å velge grunnmodell og deretter omdanne ordningen, for å unngå å dekke fremtidige kostnader.

Ulike kostnadsregimer vil medføre regelverksarbitrasje. Finans Norge mener derfor det må fremgå klart av lovteksten at arbeidsgiver skal dekke administrative kostnader for allerede opptjente rettigheter, både ved avvikling og fratreden, uansett pensjonsordning.

Hvordan kostnader og risikopremie for opptjente rettigheter skal innkreves er noe uklart og inkonsistent beskrevet i utredningen. Finans Norge forstår Banklovkommisjonens utredning langt på vei dit hen at forsikringsselskapet skal kunne prise reell risiko på forretningsmessige vilkår, det vil si på en måte som står i forhold til faktiske kostnader og risiko. Dette er også i samsvar med forsikringsvirksomhetslovens grunnleggende prinsipp om at forsikringskontrakter skal prises mest mulig riktig.

Løpende prising (gjennom et inntekstbasert vederlag som trekkes av pensjonsbeholdningen) kan tilpasses risiko og andre markedsforhold, i motsetning til administrasjonsreserve som avsettes for fripoliser med endelig virkning og som innebærer en betydelig risiko for feilprising. Se avsnitt 6, punkt 8. Løpende prissetting er også i tråd med løsningen for pensjonsbevis etter grunnmodellen. Slike pensjonsbevis skal etter forslaget i NOU 2012:13 ikke ha administrasjonsreserve, og kostnader trekkes fra pensjonsbeholdningen iht. meldte satser.

I et system med pensjonsbeholdninger, hvor både medlemmene og kunder har et forhold til oppbyggingen av denne, vil en transparent og tidsmessig riktig prisstruktur gjøre det lettere for kunder og forsikrede å sammenligne de forskjellige tilbyderne og dermed legge til rette for konkurranse blant tilbyderne. Vi mener at løpende prising kan innføres for eksisterende

fripoliser uten at dette reiser grunnlovsmessige spørsmål. Kundenes garanterte ytelser ligger fast og kan ikke under noen omstendigheter reduseres.

Vi viser til vårt forslag i avsnitt 6 over om opphør av overskuddsdeling og løpende prising av fripoliser og pensjonsbevis.

B Valgmuligheter for ytelsesbaserte pensjonsordninger – ivaretagelse av eldre arbeidstakere

Etter lovutkastet vil man ha tre former for fremtidige pensjonsordninger som alle er innskuddsbaserte i oppsparingsperioden; innskuddspensjon etter innskuddspensjonsloven, grunnmodellen og standardmodellen. Hvordan man endrer, eventuelt omdanner eller avviker, dagens ytelsesbaserte pensjonsordning bør ikke legge begrensninger på hvilken ny pensjonsordning og hvilke sparenivåer foretaket velger for eldre medlemmer.

Det foreslås en adgang til å lukke foretakspensjonsordninger for eldre medlemmer etter reglene i § 7-12. Denne bestemmelsen gjelder etter sin ordlyd kun ved omdanning til innskuddspensjon. Arbeidsgiver bør etter vårt syn også kunne velge lukking for eldre arbeidstakere ved omdanning av en ytelsesbasert pensjonsordning til grunnmodell eller standardmodell. Dette vil gi en helhetlig kontinuitetsløsning og et mer komplett lovverk. Dersom foretaket velger å videreføre pensjonsordningen i nytt tjenestepensjonsprodukt har Banklovkommisjonen foreslått gode muligheter for å kunne ivareta medlemmer som ikke har lang tid igjen til full opptjening, enten ved at arbeidsgiver kan videreføre ytelsespensjonsordningen etter reglene i lovutkastet § 7-7 eller ved at det tillates en tilleggspremie iht. lovutkastet § 7-6.

Adgangen til å ivareta eldre medlemmer etter §§ 7-6 og 7-7 gjelder kun ved videreføring av foretakspensjonsordning i nytt tjenestepensjonsprodukt. Et foretak som derimot velger å avvike foretakspensjonsordningen (for eksempel for å unngå løpende kostnadsansvar) og deretter opprette en ny ordning etter tjenestepensjonsloven eller innskuddspensjonsloven, vil etter lovutkastet ikke kunne ivareta eldre medlemmer tilsvarende. Finans Norge foreslår at det åpnes for at reglene om tilleggspremie i § 7-6 gjelder både ved videreføring, avvikling og omdanning.

For å illustrere betydningen av dette vil vi peke på at en stor andel av dagens ytelsesordninger er lukket, og hvor nye ansatte som regel er omfattet av en innskuddspensjonsordning. Bedrifter som allerede har en åpen innskuddspensjonsordning, vil kunne se seg tjent med å innlemme alle arbeidstakere i denne ordningen. I de lukkede ordningene er det normalt en stor andel medlemmer som er født før 1962. Hvis bedriftene ikke får adgang til å betale høyere innskuddspremie for disse arbeidstakerne vil bedriften ved avvikling av ytelsesordningen kunne ønske å kompensere disse medlemmene for

fremtidig pensjonsopptjening i ytelsesordningen. Med mindre § 7-6 også åpner for tilleggspremier for eldre arbeidstakere ved avvikling, vil bedriften måtte kompensere dette gjennom lønnsutbetaling selv om både foretaket og de ansatte vil være tjent med vært at dette benyttes som tilleggspremier i en innskuddspensjonsordning.

Hvilke pensjonsordninger som lar seg kombinere synes noe uklart. Finans Norge mener det må åpnes for fleksibilitet på dette området. For eksempel må det åpnes for at lukkede ytelsesordninger overføres til nye tjenstepensjonsprodukter (grunnmodell/standardmodell), mens den åpne ordningen videreføres som i dag i en innskuddspensjonsordning.

C Innskuddspensjon

Innskuddsgrenser

Finans Norge støtter forslaget om lovfestede innskuddsgrenser i innskuddspensjon. Finans Norge støtter også at innskuddsgrensene får samme øvre grense som innskuddspremiegrensene i grunnmodellen. Vi mener arbeidsgivere med forslaget gis bedre anledning til å sikre sine arbeidstakere alderspensjon på nivå med dagens ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger. De fleste medlemmer av private tjenstepensjonsordninger har i dag innskuddspensjon. Dette gjelder særlig for yngre generasjoner. Økte satser vil gi arbeidsgiver mulighet til å sikre en god alderspensjon for disse.

Finans Norge støtter forslaget til endring av knekkpunkt i innskuddspensjonsloven fra 6 til 7,1 G som en generell tilpasning til folketrygden, og videre at forslaget legger til grunn pensjonsinnskudd fra første krone dersom bedriften ønsker dette.

Finans Norge mener innskuddsgrensene for selvstendig næringsdrivende bør økes i tråd med de foreslåtte endringene i maksimale innskuddsgrenser for arbeidstakere i innskuddspensjonsloven. Dette er ikke behandlet i NOU 2013:3, men vi minner om at det ble foreslått å åpne for økte innskuddsgrenser for selvstendig næringsdrivende i NOU 2010:6, og at Finansdepartementet varslet at departementet ville komme tilbake til dette når Banklovkommisjonen utredet ytterligere tilpasninger i tjenstepensjonslovene.

Nedre aldersgrense for opphørende ytelser

I punkt 12.5.5 drøftes det om det skal foreslås en nedre grense for opphørende ytelser til 80 år, tilsvarende nedre grense i nytt tjenstepensjonsprodukt, men dette foreslås ikke fordi "...innskuddspensjonsloven ikke er hovedfokus for denne utredningen".

Finans Norge mener det bør være like nedre grenser for opphørende ytelser i innskuddspensjon og nytt tjenestepensjonsprodukt, og kan heller ikke se hensyn som tilsier ulike grenser for disse ordningene.

I lys av dette mener vi det bør vurderes om de nedre grensene for å avtale uttaksgrad og kortere utbetalingstid enn 10 år i innskuddspensjonsloven hhv §§ 7-2 tredje ledd og 7-4 første ledd bør heves fra om lag 20 pst til om lag 30 pst. Dette vil tilsvare de samme nedre grenser i nytt produkt, jf. lovutkastet § 4-16 annet ledd og § 4-18 annet ledd.

Arbeidstakertilskudd

I NOU 2012:13 med utkast til ny tjenestepensjonslov ble det foreslått regler om arbeidstakertilskudd, jf. lovutkastet § 4-24. Det bør være mulig for arbeidstakere som ønsker å spare gjennom sin pensjonsordning å gjøre dette uavhengig av reglene om to tredjedels flertall. Det foreslås derfor at reglene utformes slik at det er den enkelte arbeidstaker som avgjør tilskudd i ordningen.

Arbeidstakernes tilskudd kan etter forslaget tilsvare inntil halvparten av maksimalgrensen for årlig innskudd og samlet innskudd fra foretaket og arbeidstakerne kan ikke overskride lovens maksimalgrenser. Finans Norge støtter at det gis bedre og en mer fleksibel adgang til arbeidstakertilskudd enn dagens regler i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven.

Det fremgår av spesialmerknadene til §4-25 (nå §4-24) i NOU 2012:13, side 168 at: "Tilskuddet kan bare gjelde den årlige premiebetalingen mellom 0 og 12 G etter § 4-10 første ledd første punktum og 4-13 første ledd første punktum." Innskuddsgrensene for arbeidstakertilskudd i innskuddspensjonsloven er ikke foreslått begrenset på samme måte. Finans Norge mener tilleggspremie for lønn mellom 7,1 og 12G må omfattes i de maksimale grensene for arbeidstakertilskudd i tjenestepensjonsloven.

Finans Norge mener at det vil være tilstrekkelig at loven fastsetter en øvre grense for arbeidstakers tilskudd om at samlet innbetaling fra foretak og arbeidstaker ikke skal overskride lovens maksimalgrenser.

I utkast til innskuddspensjonsloven ny § 5-6, tredje ledd foreslås det på samme måte regler om arbeidstakers tilskudd. I annet ledd foreslås det en øvre grense for arbeidstakers innskudd som er begrenset til "halvparten av de prosentvise grenser som er fastsatt *med hjemmel* i § 5-4" [egen utheving]. Vi antar at denne formuleringen beror på en inkurie, idet maksimale innskuddsgrenser følger direkte av § 5-4. For å unngå unødig tvil foreslår vi at passusen "med hjemmel" strykes.

D Kjønnsdifferensiering for tidligere opptjening

Vi viser til Finanstilsynets høringsnotat datert 07.01.2013 om beregningsgrunnlag i nytt tjenestepensjonsprodukt. Finans Norge vil avgi høringsmerknader til dette i en separat høringsuttalelse. Vi vil likevel peke på at dersom man i nytt tjenestepensjonsprodukt skulle få en kjønnsnøytral løsning, i form av kjønnsnøytrale innskuddspremier og et kjønnsnøytralt beregningsgrunnlag, vil en slik løsning ikke være gjennomførbar for allerede opptjente rettigheter i kollektiv foretakspensjon. Finans Norge mener at uavhengig av beregningsmodell for ny opptjening må det sikres at opptjente rettigheter som er bygd opp gjennom kjønnsavhengig premieinnbetaling, må beregnes etter et kjønnsavhengig beregningsgrunnlag for å sikre kjønnsnøytrale ytelser.

E Utbetalingsprofil

Pensjonsytelsens utbetalingsprofil blir fastsatt i pensjonsordningens regelverk, jf. foretakspensjonsloven § 5-1 annet ledd. Hovedregelen er livsvarige utbetalinger, men det kan fastsettes i regelverket at alderspensjon skal opphøre eller settes ned ved fylte 77 år eller senere, men ikke i noe tilfelle før alderspensjon har vært utbetalt i minst 10 år. For å sikre at de årlige utbetalingene minst tilsvarer 30 pst av G, kan selskapet forkorte utbetalingstiden.

NOU 2013:3 legger opp til at det for tidsavgrenset alderspensjon kan avtales at alderspensjon skal opphøre ved fylte 80 år eller senere med en utbetalingstid på minst 10 år. For livsvarige utbetalinger foreslås det en videreføring av bestemmelsen om at medlemmet kan avtale nedsatt utbetalingstid kun dersom dette er nødvendig for å sikre at årlig utbetaling tilsvarer minst 30 pst av G.

I lovutkastet § 7-8 sjette ledd åpnes det for at medlemmet kan kreve at premiereserve mv knyttet til pensjonsrettigheter opparbeidet før tjenestepensjonsloven trådte i kraft, utstedes som et pensjonsbevis. Dette betyr at medlemmet kan velge at allerede opparbeidede rettigheter skal forvaltes med investeringsvalg etter reglene i lovutkastet § 6-10.

I NOU 2012:3 Fripoliser og kapitalkrav foreslo Banklovkommisjonen samme utbetalingsregler for fripoliser med investeringsvalg som gjelder for et pensjonskapitalbevis utstedt fra en innskuddspensjonsordning. Pensjonskapitalbevis har imidlertid ikke livsvarig utbetaling og er heller ikke forsikret (dødelighetsarv) slik dagens fripoliser er. Dersom fripoliser med investeringsvalg skal ha tilsvarende utbetalingsregler som pensjonskapitalbevis, ville dette medføre betydelig høyere utbetaling når personen er 100 år enn når uttak av alderspensjon påbegynnes. Dette antas å være en utilsiktet konsekvens. For selskapene vil utbetalingsprofil være en sentral del av rådgivningen til kunder som vurderer overgang til investeringsvalg eller benytter seg av reservasjonsretten for tidligere opptjening, jf. § 7-8 sjette ledd.

Finansdepartementet har i Prop. 11L (2012-2013) om fripoliser med investeringsvalg (lovforslaget § 4-7 fjerde ledd) tatt inn en hjemmel for forskrift om utbetalingsregler, som er begrunnet bl.a. i at det kan være behov for andre utbetalingsprofiler enn lovens hovedregel. Denne forskriften bør utformes slik at forsikrede får samme mulighet til å påvirke utbetalingsprofil som bedriften har ved etablering av en tjenstepensjonsordning. Man kan f.eks. bygge på bestemmelsen om dette i lov om foretakspensjon § 5-1 annet ledd, som nevnt ovenfor. Bestemmelsen bør være likelydende for pensjonsbevis med investeringsvalg som foreslått i NOU 2013:3.

F Tilleggssparing for eldre medlemmer

I § 7-7 er det foreslått et nytt regelverk for ytelsesbasert tjenstepensjon for medlemmer født i 1962 eller tidligere. Regelverk som foreslås innebærer brudd i den lineære opptjeningen. For å unngå dette mener vi at ytelsespensjon for eldre arbeidstakere, som et minimum i 3 års overgangsperiode, videreføres basert på dagens regelverk. Dette vil bli betydelig enklere både for medlemmene og livselskapene. Forholdet er nærmere omtalt i vedlegg 1.

Vi mener også at regelverket for tilleggspremie for eldre medlemmer innenfor rammen av ny tjenstepensjon regulert av § 7-6 med fordel kan utformes enklere. Det bør etableres løsninger hvor premie baseres sjablongmessige regler. Det vises i denne sammenheng til merknader til § 7-6 i vedlegg 1.

G Annet

- Det er ikke utredet overgangsregler for eksisterende fortsettelsesforsikringer. Utkast til ny tjenstepensjonslov § 6-4 annet ledd regulerer fortsettelsesforsikring for ny opptjening. Vi antar at det er ment at § 6-4 annet ledd også skal gjelde fortsettelsesforsikring som tegnes ved fratreden etter at tidligere opptjening som er videreført i nytt produkt, jf. henvisningen i § 7-9 til kapittel 6. Vi støtter dette. Tilsvarende mener vi at § reglene om fortsettelsesforsikring i 6-4 annet ledd kan gjøres gjeldende for eksisterende fortsettelsesforsikringer som er tegnet etter foretakspensjonsloven § 4-9 annet ledd jf. forsikringsavtaleloven § 19-7.
- Arbeidsmiljølovens § 14-15 annet ledd bokstav b synes ikke å gi hjemmel for å dekke arbeidstakers eventuelle tilskudd til ny tjenstepensjon ved trekk i lønn.
- Forsikringsvirksomhetsreglene, herunder livsforsikringsforskriften, må tilpasses nye produkter og overgangsregler. Vi forutsetter blant annet at regler om kontoføring må endres.

8. Oppsummering

Lovutkastet i NOU 2013:3 ble utarbeidet på kort tid og med betydelige tilpasninger underveis. Utkastet utgjør en ramme som angir enkelte viktige prinsipper, men hvor flere viktige detaljer er uavklarte.

Lovutkastet er svært komplekst, og blir krevende for livsselskapene å implementere og for arbeidstaker og arbeidsgiversiden å forstå. Finans Norge mener at en nødvendig forutsetning for å innføre en slik kompleksitet i regelverket må være at de bidrar til at dagens pensjonssystem blir bærekraftig fremover og til bedre forvaltning av pensjonsmidlene.

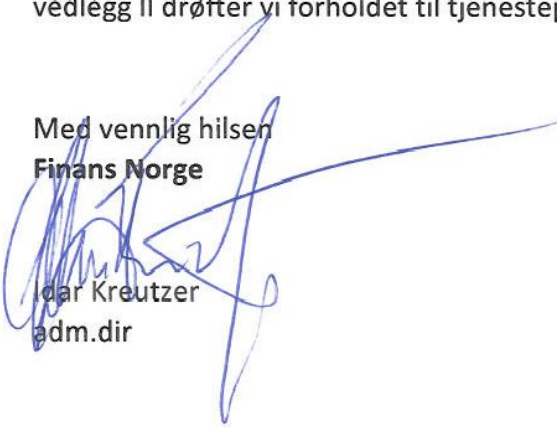
Dersom overgangsreglene skulle innebære at dagens rettigheter blir vanskeligere å forvalte enn etter dagens regelverk, bør i stedet dagens regler videreføres inntil man får utredet nødvendige tilpasninger til Solvens II. Dette vil imidlertid også være uheldig, ettersom en ytterligere utsettelse vil kunne innebære massiv avvikling av dagens ordninger og utstedelse av fripoliser.

Finans Norge støtter derfor forslaget under forutsetning av at det gjøres tilpasninger og presiseringer i utkastet til overgangsregler som sikrer bærekraft for dagens garanterte ytelser, i tråd med omtalen ovenfor.

I vedlegg I nedenfor gir vi konkrete merknader til de enkelte bestemmelser i lovutkastet. I vedlegg II drøfter vi forholdet til tjenstepensjonsdirektivet.

Med vennlig hilsen

Finans Norge

Øar Kreutzer
adm.dir

Vedlegg I: Merknader til de enkelte lovbestemmelser

Vedlegg II: Tjenstepensjonsdirektivet

Vedlegg I – Merknader til de enkelte lovbestemmelser

Til § 7-2, Tjenestepensjonsloven

I annet ledd benyttes passusen " ... ut fra lønn og tjenestetid ...". I lys av Høyesteretts avgjørelse i Sunnmørspost-dommen (HR-2011-02270-A) kan begrepet "tjenestetid" som benyttes i foretakspensjonsloven med fordel erstattes av for eksempel "medlemskapstid". Begrepet "tjenestetid" benyttes ellers ikke i utkast til ny tjenestepensjonslov. Vi foreslår at i stedet for å innføre begrepet "tjenestetid" i ny tjenestepensjonslov, kan det i stedet vises til aktuelle bestemmelser om beregningsgrunnlag i foretakspensjonsloven. Med en slik henvisning ville man også unngå begrepet "lønn". Dette begrepet kan være noe misvisende idet noen pensjonsplaner benytter normert pensjonsgrunnlag, hvor faktisk lønn kan avvike fra normert pensjonsgrunnlag.

Til § 7-3, Tilpasning av pensjonsordningens pensjonsplan og regelverk

Vi legger til grunn at overgangsperioden i *første ledd* også skal gjelde fripoliser. Det vil trolig ikke være nødvendig med overgangsperiode på tre år for fripoliser. Samtidig vil livsforsikringsselskapene ha behov for tilstrekkelig tid til å implementere og utvikle systemer i tråd med det nye regelverket før fripoliser kan bli til pensjonsbevis etter nye regler. Hvis det eventuelt skal fastsettes en kortere overgangsperiode for fripoliser antar vi i tilfelle at ett år kan gi selskapene tilstrekkelig handlingsrom.

Tredje ledd synes å innebære at i de tilfeller hvor ny pensjonsplan inneholder bestemmelser om opphørende eller nedtrappende utbetalingsperiode, må opptjente ytelser som er opphørende eller nedtrappende regnes om til den nye pensjonsplanens opphørs- eller nedtrappingstidspunkt. Nytt opphørs- eller nedtrappingstidspunkt for opptjente rettigheter kan ikke være lavere enn 80 år, jf. utkast til ny tjenestepensjonslov § 4-23. Dersom den tidligere pensjonsplanen har regler om opphør eller nedtrappende ytelser ved en lavere alder enn dette (for eksempel ved 77 år) vil en omregning medføre at garantert årlig ytelse blir redusert. Vi stiller spørsmål om et slikt krav om omregning av garanterte pensjonsytelser er grunnlovsmessig.

En slik omregning ville i tilfelle også gjelde alderspensjoner som allerede er under utbetaling. Siden pensjonisten normalt ikke kan innrette seg for å unngå en redusert alderspensjonsytelse, fremstår det som særlig inngripende å pålegge omregning i disse tilfellene.

Det er teknisk krevende for livsforsikringsselskapene å skulle omregne nedtrappende ytelser, som har to (eller i tilfelle flere) ulike dekninger.

Finans Norge mener derfor at pensjonsplanens regler om opphørs- eller nedtrappingstidspunkt bør beholdes for opptjente rettigheter, og støtter som følge av dette ikke lovutkastet § 7-3 tredje ledd.

Vi legger til grunn at det skal utstedes pensjonsbevis etter lovutkastet § 7-9 når et medlem fratrer i overgangsperioden før ny pensjonsplan trer i kraft. Dette bør etter Finans Norges syn presiseres, i lovutkastet § 7-3 eller § 7-9.

Til § 7-6, Tilleggspremie for eldre medlemmer

Finans Norge mener bestemmelsen om tilleggspremier i lovutkastet § 7-6 med fordel kan utformes enklere. Vi mener at maksimal premie bør kunne fastsettes ved en sjablongmessig beregning (på grunnlag av beregningsrente, kjønn og alder) fremfor å måtte gå veien om å beregne konkret premie for alle medlemmene slik annet ledd legger opp til. Sjablongmessig beregning ville gi en ordning som var mindre administrativt krevende, og dermed kostnadsbesparende. Dette ville igjen kunne gi mer i pensjonssparing for den enkelte. Det bør presiseres at ny plan gjelder etter at medlemmet har oppnådd full tjenestetid, jf. også lovutkastet § 7-7 (2) bokstav c, 2. pkt.

Til § 7-7, Ytelsesbasert pensjonsopptjening for eldre medlemmer

For ny opptjening ønsker vi primært at dagens regler kan videreføres, men på nytt premieberegningsgrunnlag. Særlige regler for ny ytelsesbasert pensjonsopptjening har fått en slik detaljgrad at Finans Norge mener at det bør vurderes hvorvidt det kan gjøres forenklinger. Det foreslås blant annet kjønnsnøytral opptjening, jf. lovutkastet § 7-7 bokstav e. Den pågående høringen om hvorvidt beregningsgrunnlag skal være såkalt kjønnsnøytralt eller ikke synliggjør at eventuelle regler om ny ytelsesbasert pensjonsopptjening bør avvente nærmere avklaringer. Tilsvarende kan Banklovkommisjonens mandat om å utrede et nytt ytelsesbasert tjenestepensjonsprodukt, jf. Finansdepartementets brev 20.03.2013, dessuten føre til at lovutkastet i § 7-7 blir overflødig eller må justeres.

Finans Norge foreslår at regler om ytelsesbasert pensjonsopptjening eventuelt fastsettes i forskrift, når ovennevnte forhold er avklarte.

Til § 7-8, Tidligere pensjonsopptjening

Av lovutkastet § 7-8 annet ledd følger det at oppnådd avkastning av pensjonsbeholdningen årlig skal tilføres pensjonsbeholdningen. Et krav om årlig tilførsel av midler til kontrakten er ikke så godt forenlig med en opptrappingsplan og sluttverdigaranti som skissert i Finans Norges notat av 22.02.2013. Vi fremhever der at det er en fordel om opppreservering skjer på selskapsnivå fremfor kontraktsnivå. I lys av dette foreslår vi at "tilføres" erstattes med "avsettes for".

I lovutkastet § 7-8 tredje ledd foreslår vi at "til premiereserve" utgår, slik at tredje ledd lyder: "Kravet til avsetning til sikring av den del av årlig pensjonsytelse etter pensjonsplanen for den ytelsesbaserte pensjonsordningen som medlemmet hadde opptjent etter tidligere regelverk for pensjonsordningen, skal til enhver tid minst svare til kapitalverdien av fremtidige pensjonsforpliktelser beregnet etter beregningsrenten i beregningsgrunnlaget og det dødelighetsgrunnlag som gjelder til enhver tid."

I lovutkastet § 7-8 annet ledd vises det til ny tjenestepensjonslov § 5-1 annet ledd, som fastslår at det skal gjelde en nullgaranti for pensjonsbeholdningen. Rekkevidden av en nullgaranti for tidligere opptjening er uklar. Finans Norge mener det er svært viktig å få en avklaring på dette.

Det er viktig at en slik nullgaranti ikke skal innebære et ytterligere årlig avkastningskrav. Et slikt krav vil være vanskelig å kombinere med bufferkapital og fleksibel bruk av egenkapital. I utredningen omtales nullgarantien dels som en stadfestelse av grunnlovsvernet, dvs. at negativt avkastningsresultat ikke kan reduseres ytelsen. Jf. pkt 10.1.5. Dels omtales den som en sikkerhet for at overført premiereserve og tilleggsavsetninger ikke kan reduseres, jf. spesialmerknaden til § 7-8 annet ledd (trykket versjon av NOU 2013:3). Finans Norge mener prinsipielt sett at en nullgaranti for opptjente rettigheter er overflødig i lys av de avsetningskrav som er foreslått. Under enhver omstendighet er det viktig at nullgaranti for allerede opptjente rettigheter iht. § 7-8 første ledd ikke går lenger enn til å sikre den premiereserve og tilleggsavsetninger som overføres, jf. spesialmerknaden til § 7-8 tredje ledd

I *sjette ledd* gis medlemmet adgang til, innen tre år etter lovens ikrafttredelse, å kreve utstedt pensjonsbevis pålydende premiereserve og forholdsmessig andel tilleggsavsetninger. Formuleringen innebærer slik den står at medlemmet vil kunne benytte reservasjonsretten på et hvilket som helst tidspunkt innenfor de tre årene, også etter at ny plan er trådt i kraft. Som nevnt i avsnitt 6 mener vi en slik reservasjonsrett bør kunne benyttes når som helst, og ser ikke gode grunner for at en slik rett for arbeidstaker skal være tidsbegrenset til tre år. Dette vil gi medlemmet anledning til for eksempel investeringsvalg for pensjonsbeviskapitalens opptjente rettigheter, på samme måte som for fripoliser. Som nevnt i avsnitt 6 pkt 8 legger vi til grunn at fremtidige administrative kostnader skal dekkes av arbeidsgiver.

Finans Norge støtter at arbeidstaker skal kunne velge konvertering til pensjonsbevis med investeringsvalg. I siste avsnitt av spesialmerknaden til utkastet § 7-8 er denne adgangen forklart med at medlemmet skal ha en utvei i tilfelle foretaket etablerer tjenestepensjonsordning med investeringsvalg for det enkelte medlem. Denne beskrivelsen

antar vi er feil, idet det ikke er foreslått at arbeidsgiver skal kunne velge investeringsvalg for allerede opptjente rettigheter.

Til § 7-9, Pensjonsbevis til fratrådte arbeidstakere

Reglene i lovutkastet § 4-5 om endring i pensjonsplanen bør ha regler om at det ved endring i pensjonsplanen som innebærer en endring i beregningsgrunnlaget bør utstedes pensjonsbevis etter § 7-9, jf. foretakspensjonsloven § 5-9. Et eksempel på en endring i pensjonsplanen kan være at arbeidsgiver bestemmer seg for at man innenfor Grunnmodellen skal gå fra nullgaranti til individuelt investeringsvalg uten nullgaranti. I så tilfelle må det utstedes pensjonsbevis på den del av pensjonsbeholdningen som er omfattet av nullgarantien.

Til § 7-10 Fripoliser utstedt før tjenstepensjonsloven trådte i kraft

Femte ledd, bokstav b punkt 3 fastsetter regler om opplysningsplikt ved utstedelse av pensjonsbevis med investeringsvalg, når pensjonsbeviset stammer fra en fripolise. Her er det en eksplisitt plikt til å informere om hvilken gjennomsnittlig årlig avkastning av pensjonsbeholdningen som er nødvendig for at årlig pensjonsytelse skal tilsvare den pensjonsytelse som pensjonsbeviset gir rett til.

Finans Norge mener det er uklart hva som ligger i formuleringen "...tilsvare den pensjonsytelse som pensjonsbeviset gir rett til". Arbeidstakeren vil kunne velge en egen investeringsportefølje som ikke gir rett til en garantert ytelse. Intensjonen må være å vise hvilken avkastning som er nødvendig for å oppnå den pensjonsbeholdning som kan sikre en annuitet tilsvarende garanterte ytelse (forutsatt at den opprinnelige fripolisens beregningsrente legges til grunn).

Finans Norge foreslår at pensjonsinnretningen i stedet skal opplyse om hvilken gjennomsnittlig årlig avkastning som trengs for å oppnå den pensjonsbeholdning som ville vært nødvendig for å sikre den ytelse som opprinnelig var garantert.

Til *femte ledd*, bokstav c: Dersom pensjonsbeholdningen forvaltes som egen investeringsportefølje, beregnes årlig alderspensjon ut fra investeringsporteføljens verdi og forventet gjenstående levetid ved hver utbetaling. Vi legger til grunn at dette innebærer tilførsel av dødelighetsarv til pensjonsbeholdningen.

Til § 7-11, Pensjonister

Etter *annet ledd* skal kostnader belastes etter § 4-11 annet ledd bokstav b. Med unntak av årlig vederlag for avkastningsrisiko og premie for levealdersrisiko i utbetalingsperioden synes det uklart om det er forsikrede eller forsikringstaker som skal dekke kostnadene. Regler om

pensjoner under utbetaling må så langt det lar seg gjøre harmoniseres med forslag til produktregler som fremkommer av kapittel 7 foran.

Finans Norge mener at henvisningen til § 5-1 i § 7-11, annet ledd skal utgå, jf. vår merknad til lovutkastet § 7-8 (2). Som påpekt tidligere, legger vi til grunn at selskapene skal kunne prise reell renterisiko. Som følge av at kontraktens beregningsgrunnlag gjelder også for pensjoner under utbetaling, vil den reelle renterisikoen være kontraktens grunnlagsrente.

Til § 13-3 Avvikling av pensjonsordningen

I fjerde ledd sies at de fordelte midler skal sikre medlemmets rett til opptjent pensjon og “i tilfelle til fortsatt premiebetaling”. Iht. tredje ledd skal imidlertid premiefondet, i motsetning til i foretakspensjonsloven, overføres til foretaket. Det vil dermed neppe være rom for å dekke fortsatt premiebetaling. Vi stiller derfor spørsmål ved om det er tilsiktet når det i spesialmerknadene vises til at lovutkastet § 13-3 viderefører reglene i foretakspensjonsloven § 15-3.

Til § 13-5 Omdanning til innskuddspensjonsordning og lukking

Tredje ledd: Ved omdanning kan gammel ordning videreføres for “eldre” arbeidstakere. Da skal også uføre medlemmer (eller arbeidsuføre med rett til sykepenger) inngå i den videreførte ordningen. Når disse friskmeldes, skal de overføres til innskuddspensjonsordningen. Vi antar dette bare gjelder for friskmeldte medlemmer som ved omdanning hadde mer enn 15 år igjen til opptjeningsalder. Dette bør i så fall presiseres.

Det bør også vurderes om man skal vise til § 13-3 fjerde ledd om utstedelse av pensjonsbevis for tilordnede midler idet det friskmeldte medlemmet overføres til innskuddsordning.

Vi mener henvisningen i tredje ledd, femte pkt til annet ledd tredje pkt kan misforstås. Annet ledd tredje pkt. gjelder forholdet mellom alders-, uføre- og etterlattepensjoner. Tredje ledd, femte pkt. gjelder tilsynelatende friskmeldte medlemmer som skal over i innskuddsordningen. Vi kan ikke se at det er behov for en tilleggsbestemmelse om forholdet mellom ytelsene for friskmeldte som skal over i innskuddsordningen, idet denne allerede er fastsatt og vi forutsetter at medlemmet skal meldes inn i denne. Intensjonen er trolig å omfatte medlemmer i tjenstepensjonsordning som er videreført for ansatte med 15 år eller mindre igjen til opptjeningsalder, idet dette er gruppen som primært omtales i § 13-5 tredje ledd. Dette vil fremkomme tydeligere dersom femte ledd løftes opp som fjerde ledd.

Vedlegg II - Tjenestepensjonsdirektivet

I NOU 2013:3 har medlemmene Heldal, Søyland og Kierulf Prytz tatt en særmerknad knyttet til hvorvidt det er hensiktsmessig å utelukke muligheten for å kunne forvalte fripoliserettigheter i selvstendige fripoliseforetak etter de kapitalkrav som gjaldt da fripolisene ble utstedt (Solvens I). Det vises til at de endringsprosessene som pågår i EU i tilknytning til tjenestepensjonsdirektivet (IORP) trolig vil lede til kapitalkrav som er bedre tilpasset tjenestepensjonsvirksomhet enn Solvens II. Finanstilsynet har i brev av 4. februar i år meldt forsikringsselskapene at Solvens II er utsatt til i alle fall 2015, og utelukker ikke ytterligere forsinkelse. Dette viser at tidsplanen for Solvens II og revideringen av IORP er fortsatt uklar.

IORP gjelder tjenestepensjonsvirksomhet generelt, og ikke bare tjenestepensjonsvirksomhet i pensjonskasser. Beskrivelsen i utredningens kapittel 13 synes å blande sammen vurderinger av nasjonal reguleringstradisjon og spørsmålet om norske myndigheters handlingsrom til å gjøre nasjonale tilpasninger under Solvens II og IORP. Dette gjelder særlig spørsmålet om «arbeidsgivertilknytning». Etter vår vurdering vil vilkåret om arbeidstilknytning være oppfylt i dette tilfellet. "Fripoliseforetaket" vil nettopp være etablert med det formål å yte alderspensjon som er opptjent i et arbeidsforhold. Mer presist vil fripoliseforetaket gjennom forvaltning og administrasjon av fripolisene yte alderspensjon som er opptjent i arbeidsforhold etter reglene i dagens foretakspensjonslov. Dette formålet svekkes ikke ved at det er en spredning i antall arbeidsgiverforetak hvor "yrkesaktiviteten" har blitt utført.

Det er etter vår vurdering ikke et krav etter IORP at tjenestepensjonsforetak er begrenset til én arbeidsgiver eller en begrenset krets av arbeidsgivere. Det fremgår av direktivets "forarbeider" at definisjonen er gjort vid, nettopp for å fange opp de mange forskjellige måtene tjenestepensjonsforetak er organisert på innen EØS-området. Det er riktig at norske pensjonskasser er karakterisert ved en konsentrasjon på arbeidsgiversiden. Dette er imidlertid et resultat av et nasjonalt valg, og er ikke et kjennetegn ved tjenestepensjonsforetak etter IORP (som altså favner langt videre enn pensjonskasser). Her står altså Norge fritt til å velge egnet organisasjonsform for sine tjenestepensjonsforetak. Her har altså vi foreslått at man etablerer "fripoliseforetak" som en særskilt gruppe, hvor det i motsetning til pensjonskasser ikke vil være et slikt krav om konsentrasjon på arbeidsgiversiden. Vi mener dette vil være i samsvar med IORP.

Banklovkommisjonen mener en nær forbindelse mellom foretaket ("sponsoring undertaking") og "pensjonskassen" er forutsatt i fortalen punkt 30. Vi kan ikke se at fortalen forutsetter en slik nær forbindelse mellom sponsorforetak og tjenestepensjonsforetaket. Bestemmelsen angir eksempler på at det i enkelte tilfelle er en sponsor som tar biometrisk risiko, mens det i andre tilfeller er et tjenestepensjonsforetak som tar biometrisk risiko. Poenget med dette punktet i fortalen er å understreke at slike tjenestepensjonsforetak skal

være underlagt Solvens I. Vi kan ikke se at dette eksempelet på hvordan enkelte medlemsstater har organisert sine nasjonale systemer innebærer at IORP kun omfatter det vi tradisjonelt omtaler som pensjonskasser/liv capitives i norsk rett. Forholdet til pensjonskasser som utelukkende forvalter fripoliser støtter en slik tolkning. Det vil fremstå som en urimelig forskjellsbehandling dersom slik virksomhet skal anses å falle inn under IORP, mens tilsvarende virksomhet i et fripoliseforetak skulle vært regulert av Solvens II.

Det er foreløpig uklart hvilken effekt overgangsregler for eksisterende foretakspensjonsordninger til nye tjenstepensjonsprodukter som foreslås i denne utredningen vil ha på kapitalkravene for fripoliser under Solvens II. Det bør derfor ikke allerede nå konkluderes på spørsmålet på om eventuell framtidig bruk av tjenstepensjonsdirektivet for å sikre håndterbare kapitalkrav for disse porteføljene. Dette må vurderes nærmere av norske myndigheter når man har kunnskap om de regler som her foreslås får tilstrekkelig effekt på kapitalkravene under Solvens II. For øvrig er gjeldende tjenstepensjonsdirektiv et minimumsdirektiv, og det er derfor ingenting i veien for at norske myndigheter innfører strengere regler basert på Solvens II i forkant av vedtakelsen av et eventuelt nytt tjenstepensjonsdirektiv. Dette er allerede varslet i Finanstilsynets brev til næringen om utsettelsen av Solvens II av 4. februar 2013.